

Ngôi chùa cổ có pho tượng lạ tại Hà Nội

ISSN: 2734-9195 09:33 18/12/2025

Điều khiến chùa Bộc trở nên đặc biệt là sự tồn tại của một pho tượng lạ. Tượng được thờ dưới hình thức tượng Đức Ông nhưng lại mang vóc dáng, thần thái của một vị đế vương.

Nguồn & ảnh: **vietnamnet.vn**

Trên phố Chùa Bộc (phường Đồng Đa, Hà Nội) - nơi từng là chiến địa khốc liệt đại phá quân Thanh - vẫn còn đó một ngôi chùa cổ mang tên chùa Bộc. Chùa còn có tên chữ là Sùng Phúc tự, Thiên Phúc tự.

Ban quản lý di tích lịch sử chùa Bộc cho biết, theo lời các cụ cao tuổi ở địa phương cùng với việc đối chiếu các văn bản lịch sử Việt Nam, ngôi chùa cổ này vốn có tên là Sùng Phúc tự. Chùa được xây dựng tại trại Khương Thượng thuộc huyện Quảng Đức, phủ Phụng Thiên, từ thế kỷ 11.

Ban đầu, chùa được xây dựng trên thế đất hình “*quy hạc*”, với mong ước mang lại phúc lành cho người dân trong vùng. Nhưng những biến cố thăng trầm của lịch sử đã khiến ngôi chùa trải qua nhiều lần đổ nát.

Năm Kỷ Dậu 1789, trong trận chiến Đồng Đa lẫy lừng, chùa bị phá nặng nề. **Vua Quang Trung** đã ban sắc cho địa phương xây dựng lại chùa làng.

Ba năm sau, vào năm Quang Trung thứ 4 (1792), nhà sư Lê Đình Lượng cùng nhân dân xây dựng lại chùa trên nền cũ, đổi tên thành Thiên Phúc tự, với mục đích làm nơi cầu siêu cho vong hồn những người chết trận, gồm cả quân Thanh.

Cái tên dân gian “**chùa Bộc**” ra đời từ thời điểm ấy. Chữ “Bộc” nghĩa là “*phơi bày*”, gợi nhớ tới cảnh xác giặc phơi trắng đồng sau trận đánh của nghĩa quân Tây Sơn.

Tam quan ngoại nằm ngay sát hè phố chùa Bộc, gồm 3 cổng xây cuốn vòm 2 tầng 8 mái, lợp ngói giả ống. Đỉnh nóc mái đắp hình mặt trời lửa với những đầu đao bay vút lên không trung, bên dưới treo bức hoành phi đề 3 chữ “Thiên Phúc tự”.

Hai cánh cổng gỗ dẫn lối vào chùa

Pho tượng lạ được thờ dưới hình thức tượng Đức Ông

Có một điều khiến **chùa Bộc** trở nên đặc biệt trong lòng người Hà Nội, đó là sự tồn tại của một pho tượng lạ được thờ dưới hình thức tượng Đức Ông nhưng lại mang vóc dáng, thần thái của một vị đế vương.

Nhiều nhà nghiên cứu nhận định rằng pho tượng Đức Ông chính là biểu tượng của vua Quang Trung

Nhà nghiên cứu Trần Huy Bá từng phân tích: Hình tượng Đức Ông được khắc tồ điêu luyện với áo hoàng bào, thêu rồng hóa trong mây, lưng thắt đai nạm ngọc, đầu đội mũ kiểu xung thiên, có 2 dải kim tuyến thả xuống 2 bên mang tai rồng

rất oai nghiêm. Đó là kiểu mẫu của đế vương thời xưa.

Pho tượng Đức Ông to như người thật, được đặt ở chính giữa, ngồi trên bệ sơn son. Dáng ngồi của tượng rất tự nhiên với một chân đặt trong hạp, một chân buông thõng bên ngoài. Hai bên pho tượng lớn còn có 2 pho tượng nhỏ hơn, tạo hình như 2 vị cận thần đang tham vấn.

Cả 3 pho tượng có tư thế khác hẳn với những pho tượng Đức Ông thường thấy ở các chùa. Phía trên 3 pho tượng có bức hoành phi sơn son thếp vàng, khắc 4 chữ *“Uy phong lâm liệt”*. Đây cũng là điều độc đáo vì thông thường, các chùa thờ Phật không có hoành phi với nội dung này. Chỉ những đình, đền, chùa thờ các vị anh hùng dân tộc mới treo thờ hoành phi như vậy.

Năm 1962, cán bộ bảo tàng cùng sư trụ trì là Hòa thượng Thích Thanh Tôn kiểm tra kỹ bệ tượng, phát hiện dòng chữ khắc sau lưng: *“Bính Ngọ tạo Quang Trung tượng”*. Năm Bính Ngọ tương ứng với năm 1846, tức là sau khi nhà Nguyễn đã lên ngôi và nghiêm cấm việc thờ phụng triều Tây Sơn.

Ngôi chùa không chỉ là nơi thờ Phật mà còn là chứng tích lịch sử gắn liền với tinh thần khoan dung và nhân đạo của dân tộc Việt Nam

Nhiều nhà nghiên cứu cùng nhận định rằng, để bảo vệ di sản tinh thần, người dân và nhà chùa đã ngụy trang tượng vua Quang Trung dưới dạng Đức Ông để vừa bày tỏ lòng tôn kính, vừa tránh sự trả thù của **triều Nguyễn**.

Có lẽ chính vì thế mà pho tượng mang vẻ vừa oai nghiêm vừa gần gũi, vừa là một bậc đế vương lại cũng là một con người thân thuộc của dân gian.

Đôi câu đối treo bên pho tượng cũng đầy ẩn ý:

- *“Động lý vô trần, đại địa sơn hà đồng vũ
Quang Trung hóa Phật, tiêu thiên thế giới chuyển phong vân”.*

- *“Hiển thập bát chấn già lam, kinh thiên vĩ địa
Quán tam thiên, thông thế giới, hộ quốc bảo dân”.*

Có ý kiến cho rằng “*Quang Trung*” là tên một vị Bồ tát hóa Phật, được nói trong kinh Phật của Ấn Độ. Đôi câu đối có ý ngợi ca Đức Ông tu hành đạt đạo, nhưng nếu hiểu theo nghĩa ẩn dụ thì đây chính là cách dân gian tôn vinh vua Quang Trung như một vị Phật sống, người đã làm xoay chuyển vận mệnh đất nước, mang lại hòa bình cho dân tộc.

Chính điện Tam bảo chùa Bộc

Di tích lịch sử - văn hóa giữa lòng phố thị

Không chỉ nổi tiếng bởi pho tượng lạ, chùa Bộc còn là một quần thể kiến trúc tôn giáo - lịch sử đặc sắc.

Chùa hướng về phía Đông Nam, có bố cục hình chữ “Đinh”, gồm các hạng mục chính như: Tam quan ngoại, hồ Tắm tượng, Tiền đường, Thượng điện, nhà Tổ,

Thanh miếu, vườn tháp...

Trước chùa có hồ Tắm tượng, tương truyền là nơi đội hình voi chiến của nghĩa quân Tây Sơn đã tắm sau khi hạ đồn Khương Thượng.

Bên trái, cách tòa Tam bảo khoảng 30m, ở trong vườn chùa có Thanh miếu. Tương truyền, vua Quang Trung không chỉ tha cho binh lính của nhà Thanh sống sót được trở về đoàn tụ với gia đình mà còn dựng miếu thờ, gọi là Thanh miếu để cầu siêu cho hương hồn của những kẻ bại trận được nương nhờ cửa Phật.

Trong dân gian còn lưu truyền câu:

*“Đống Đa ghi dấu nơi đây
Bên kia Thanh miếu, bên này Bộc am”.*

Chùa còn lưu giữ nhiều hiện vật như hàng trăm pho tượng lớn nhỏ với nghệ thuật điêu khắc tinh vi; nhiều bức hoành phi, câu đối, nội dung súc tích, sâu sắc; quả chuông đồng đúc thời Cảnh Thịnh...

Người có công lớn trong việc bảo vệ, giữ gìn an toàn các hiện vật quý là một nhà sư từng nhiều năm trụ trì chùa Bộc - Hòa thượng Thích Thanh Tôn (tên chính là Nguyễn Văn A, sinh năm 1893, quê ở thôn Vĩnh Tứ, xã An Lão, huyện Bình Lục, tỉnh Hà Nam cũ, xuất gia tu hành từ năm lên 8 tuổi).

Cuối năm 1946, kháng chiến lan rộng, Hòa thượng Thích Thanh Tôn cùng người dân tản cư về **chùa Thị Nguyễn** (Thanh Oai, Hà Tây cũ), nhường chùa cho bộ đội đóng quân. Trước khi đi tản cư, Hòa thượng đã bố trí cất giấu đồ thờ, chuông đồng, lư hương... xuống đáy giếng.

Năm 1954, sau khi Thủ đô được giải phóng, Hòa thượng cho thu thập đồ thờ, hiện vật quý, tôn tạo lại chùa.

Năm 1961, chùa có nguy cơ bị phá dỡ để xây dựng những công trình mới. Hòa thượng cùng dân làng đã tích cực lên tiếng bảo vệ chùa.

Ngày 13/1/1964, Bộ Văn hóa đã ký quyết định công nhận chùa Bộc là di tích lịch sử - văn hóa cấp quốc gia.

Ngày nay, chùa Bộc đã trở thành một điểm đến linh thiêng cho những ai muốn tìm hiểu về lịch sử, kiến trúc, và chiều sâu văn hóa Hà Nội.

Đặc biệt, vào mừng 5 Tết âm lịch hàng năm, lễ tưởng niệm vua Quang Trung, tưởng nhớ các nghĩa sĩ và cầu siêu cho những người lính của cả hai bên chiến

tuyến được tổ chức ở chùa Bộc cùng với gò Đống Đa. Đó không chỉ là lễ hội truyền thống mà còn là lời nhắc nhở thế hệ sau về truyền thống bao dung, nhân đạo của cha ông, khơi gợi trong lòng mỗi người sự trân quý hòa bình.

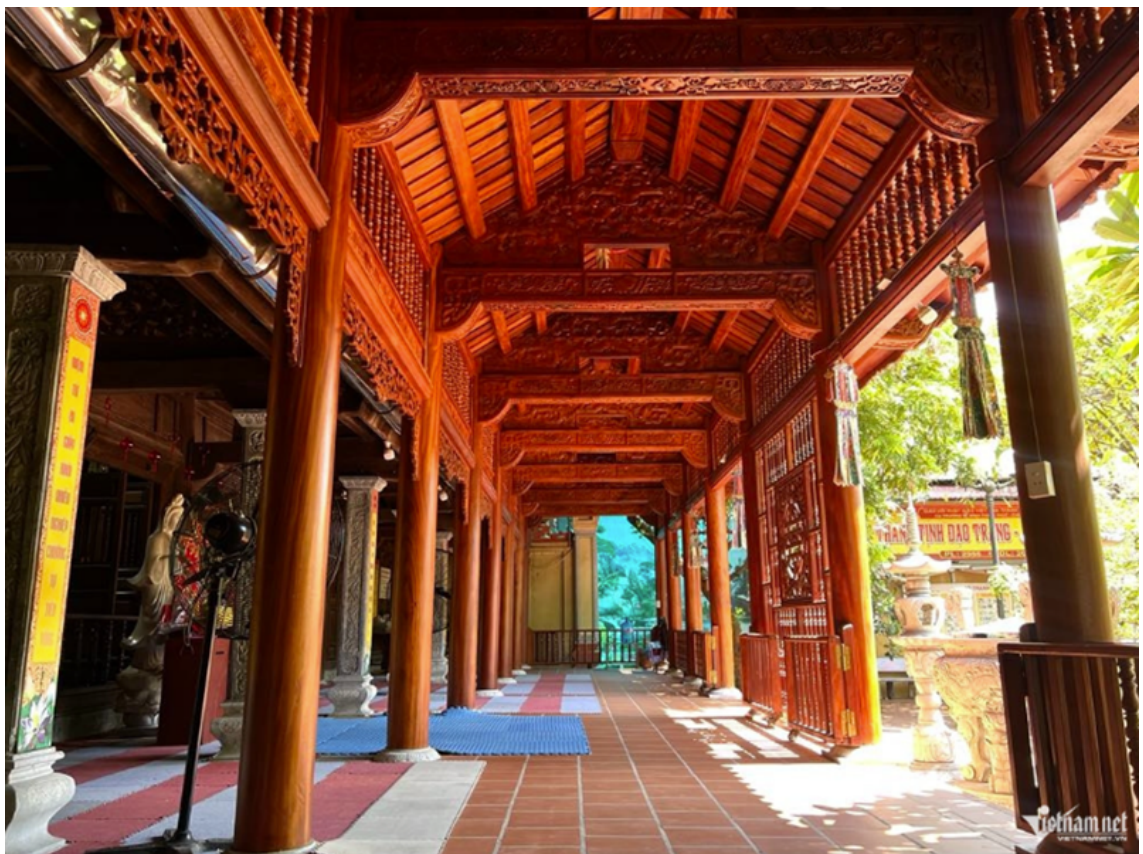
Ngôi chùa cổ có pho tượng lạ tại Hà Nội

<https://tapchinghiencuuphathoc.vn/ngoi-chua-co-co-pho-tuong-la-tai-ha-noi.html>

Nguồn & ảnh: **vietnamnet.vn**